

Posudek oponenta habilitační práce

Masarykova univerzita	
Fakulta	Pedagogická
Obor řízení	Pedagogika
Uchazeč	PhDr. Jasňa PACOVSKÁ, CSc.
Pracoviště uchazeče	katedra českého jazyka a literatury Fakulty přírodovědně-humanitní a pedagogické Technické univerzity v Liberci
Habilitační práce (název)	<i>K hlubinám studákovy duše. Didaktika mateřského jazyka v transdisciplinárním kontextu.</i>
Oponent	prof. PaedDr. Ľudmila LIPTÁKOVÁ, CSc.
Pracoviště oponenta	katedra komunikačnej a literárnej výchovy Pedagogické fakulty PU v Prešove

Text posudku

a. Aktuálnosť námětu

Habilitačná práca J. Pacovskej, ktorá pri výskumnom riešení prienikov kognitívnej lingvistiky a didaktiky materinského jazyka koncepcne využíva metaforu cesty vedúcej k hĺbkam a šírkam osobnosti žiaka, je sama osebe fascinujúcou cestou odhaľovania teoretických a empirických zákonitostí zmysluplného vyučovania materinského jazyka a literatúry. Alúzia na prózu Jaroslava Žáka sa v autorkinej interpretácii zúročuje tak v kognitívno-lingvistickom, ako aj v pedagogicko-psychologickom zmysle. *Cesta do hlubin studákovy duše* autorku inšpirovala k zavedeniu komplexnej schémy, ktorá vznikla z prelínania konceptuálnych schém *cesty a nádoby* a z orientačných metafor *vnútri – von*. Ako uvádza autorka (s. 75), táto komplexná metafora vyjadruje túžbu po pravde, odmietanie povrchnosti, smerovanie k podstate. A to sú základné profesionálne hodnoty, s ktorými by sa malo zmysluplné a efektívne vyučovanie materinského jazyka na všetkých stupňoch škôl spájať.

b. Prístup k riešení

Autorka v habilitačnej práci postuluje didaktickú koncepciu, ktorá ako konceptuálne východisko vyučovania materinského jazyka zdôrazňuje kognitívnu lingvistiku a kognitívne orientované pedagogicko-psychologické vedy. Kognitívne aspekty vyučovania materinského jazyka a literatúry sa v autorkinom chápaní týkajú tak obsahu, ako aj procesu edukácie. Kognitívne orientovaná odborová didaktika takto akcentuje individuálny prístup ku žiakovi,

poznávaciu, kognitívnu funkciu jazyka a osobitne kognitívny prístup k významu slova, teda odhaľovanie konotačných zložiek významu. V konečnom dôsledku takáto koncepcia vyučovania umožňuje žiakovi či študentovi odhalenie zmyslu vyučovania materinského jazyka a odhalenie samotnej hodnoty materinského jazyka.

Už v podtitule habilitačnej práce sa zdôrazňuje transdisciplinarita kognitívneho prístupu. V 1. kapitole autorka objasňuje koncept transdisciplinarít a vyvodzuje transdisciplinaritu kognitívneho prístupu v didaktike materinského jazyka z transdisciplinarít kognitívnej lingvistiky ako súčasti kognitívnej vedy, ako aj z transdisciplinárneho charakteru pedagogiky a didaktiky. Súhlasíme s autorkiným názorom, že transdisciplinárne chápanie odborovej didaktiky, osobitne so zameraním na kognitívne aspekty edukácie, vyžaduje transdisciplinaritu v pregraduálnom i postgraduálnom vzdelávaní učiteľov materinského jazyka.

c. Použitá metodologie

Použitie výskumné postupy kvalitatívnej metodologickej paradigmy zodpovedajú riešenému typu výskumného problému. Výklad základných pojmov kognitívnej lingvistiky vo vzťahu k edukácii autorka dopĺňa početnými citátmi z odbornej i umeleckej literatúry a výstižnými jazykovými exemplifikáciami. Hĺbková teoretická analýza a interpretácia kognitívningvistických pojmov a súvislostí sa v práci dopĺňa empirickými zisteniami autorky. Predmetom dvoch výskumných sond bolo zisťovanie sémantických rysov rozmerových a priestorových adjektív v jazykovom vedomí rôznych skupín hovoriacich ako odraz konceptualizácie ich skúseností. Zrealizované empirické sondy prinášajú zaujímavé zistenia o spôsobe vytvárania subjektívnych generalizácií pojmov. Prezentáciu výsledkov výskumu však, podľa nášho názoru, bolo potrebné vybaviť exaktnejším metodologickým aparátom a presnejším opisom použitej výskumnej metodológie.

d. Kvalita a správnosť dosažených výsledků

V habilitačnej práci osobitne oceňujeme systematickú a presvedčivú explanáciu pozície kognitívnej lingvistiky ako konceptuálneho východiska didaktiky materinského jazyka, ktoré výrazne posilňuje didaktický princíp orientácie na žiaka. Ako uvádza autorka, v škole nejde o to, aby sa deti učili poznatky o kognitívnej lingvistike, ale aby sa vo vyučovaní materinského jazyka uplatňovali jej princípy (s. 40). Teda, ak „*žiaci pochopia, že jazyk umožňuje poznávanie sveta, že môže „nasýtiť“ ich zvedavosť, ktorá súvisí s rôznymi stránkami života, potom prirodzene reflektujú kognitívnu funkciu jazyka*“ (ibid.). Okrem toho,

aplikovanie princípov kognitívnej lingvistiky v jazykovo-komunikačnej edukácii má oporu v prirodzenom jazykovom vedomí dieťaťa. V tomto zmysle je zásadné autorkino konštatovanie, že detská kategorizácia pojmov je veľmi blízka kognitívno-lingvistickému chápaniu kategorizácie založenej na stereotype/prototype (s. 46). Túto súvislosť potvrdzujú aj empirické výskumy raného vývinu sémantiky v detskej reči (napr. štúdia J. Kesselovej v Štúdiách o detskej reči, 2008). Pri kognitívistickej koncepcii vyučovania autorka správne pripomína potrebu osvojenia si teoretického aparátu kognitívnej lingvistiky učiteľom materinského jazyka.

e. Původnost dosažených výsledků

Habilitačná práca J. Pacovskej prináša celý rad pôvodných vedeckých zistení týkajúcich sa vzťahu pedagogiky, odborovej didaktiky a kognitívnej lingvistiky. Pri analýze pedagogicko-psychologického pohľadu na obraz žiaka a študenta oceňujeme zdôrazňovanie potreby prekonávania stereotypov vo vzdelávaní s cieľom rešpektovať individualitu žiaka a komplexne rozvíjať jeho osobnosť. Pozitívne hodnotíme aj vyzdvihovanie didaktického princípu reciprocitu učiteľa a žiaka s odkazom na dielo J. A. Komenského. Stotožňujeme sa s autorkiným názorom o kľúčovej a integračnej úlohe komunikačnej výchovy vo vyučovaní materinského jazyka a literatúry a s tým, že jej obsahom musia byť okrem procesov produkcie, dorozumenia aj procesy recepcie, porozumenia textu. Originálna a podnetná je autorkina interpretácia dialogickej komunikácie a zdôrazňovanie chápania dialógu ako jednej z najdôležitejších tém a metód vo vyučovaní materinského jazyka.

f. Uplatnitelnost výsledků pro rozvoj oboru a další bádání

Habilitačná práca J. Pacovskej významne obohacuje vedecké poznanie o vzťahu kognitívnej lingvistiky a didaktiky materinského jazyka. Habilitantka zúročuje svoju bohatú vedeckú expertízu v tejto transdisciplinárnej oblasti a vymedzuje dva základné tematické okruhy aplikácie kognitívnej lingvistiky vo vyučovaní materinského jazyka: 1. kognitívny pohľad na slovnú zásobu ako doplnujúci prístup k štrukturalistickému chápaniu slovného významu; 2. previazanosť jazykových a kognitívnych procesov pri chápaní jazyka ako prostriedku porozumenia medzi ľuďmi a prostriedku poznávania sveta. Kognitívny prístup podľa autorkinej presvedčivej vedeckej explanácie umocňuje zmysluplnosť vyučovania materinského jazyka, teda „*napĺňanie potreby žiaka prežívať radosť a dobrodružstvo z objavovania súvislostí sveta prostredníctvom materinského jazyka*“ (s. 125).

g. Uplatniteľnosť výsledkov v praxi

Výsledky teoretického a empirického výskumu habilitantky vytvárajú konceptuálne východisko pre aplikáciu princípov kognitívnej lingvistiky v edukačnej praxi. Autorkine výskumy už našli, okrem iného, pozitívny ohlas aj didaktike slovenského jazyka a v jej edukačných implikáciách.

h. Formálna úprava a jazyková úroveň práce

Jazyková a formálna úroveň habilitačnej práce zodpovedá štýlovej norme teoretického náučného štýlu.

Dotazy oponenta k obhajobe habilitačnej práce

Na obhajobu habilitačnej práce formulujem nasledujúce otázky:

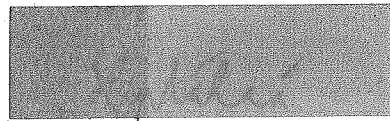
1. Získané údaje o konotačných významoch českých adjektív vyjadrujúcich rozmery ľudského tela v troch skupinách výskumných prípadov bolo potrebné interpretovať ešte podrobnejšie a poukázať nielen na spoločné, ale aj na rozdielne rysy získaných dát. Mohla by habilitantka zistené rozdiely dodatočne objasniť?
2. V druhej výskumnej sonde, ktorá zisťovala význam priestorových adjektív u žiakov základnej školy, považujeme za trochu problematickú použitú metodológiu, keď žiaci 6. ročníka ZŠ boli inštruovaní vysvetliť význam adjektív tak, ako by ho vysvetľovali 5-ročnému dieťaťu. Použitá inštrukcia totiž žiakov odvádza od konotačných zložiek významu k snahe o formulovanie denotačného významu, čo empirické údaje výrazne potvrdzujú. Pri porovnávacej sonde so žiakmi 4. ročníka nie je známe, ako boli inštruovaní žiaci v tomto prípade, keďže habilitantka z úsporných dôvodov výskumný postup neopisuje. Opäť by nás zaujímalo, či autorka zistila nielen spoločné, ale aj rozdielne rysy v detských interpretáciách v závislosti od veku či od použitej inštrukcie.
3. Ako habilitantka hodnotí súčasný vedecký diskurz v oblasti kognitívnej didaktiky materinského jazyka a jeho perspektívy?

Závěr

Habilitační práce Jasni PACOVSKÉ „*K hlubinám študákovy duše. Didaktika mateřského jazyka v transdisciplinárním kontextu*“ **splňuje** požadavky standardně kladené na habilitační práce v oboru Pedagogika.

V Prešově dne 3. 1. 2018

.....
podpis